

Мартенко О.Л., професор кафедри
юридичної психології НАВС,
кандидат юридичних наук, доцент

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ЮРИДИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ ТА КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

Використання професійних психологічних знань в кримінально-правовому регулюванні (правотворчості і правозастосуванні) суспільної життєдіяльності є об'єктивною потребою сьогодення. Це необхідно, зокрема: для змістовного розкриття ряду понять, що характеризують суб'єктивну сторону злочину; для розробки і застосування переліку обставин, що обтяжують і пом'якшують відповідальність і покарання; для виділення в окремих складах злочину кваліфікованих чи, навпаки, привілейованих випадків; для вирішення питання про межі кримінальної відповідальності та її межі у ситуаціях, що спричиняють зменшену вибірковість поведінки; для оцінки випадків, коли діяння вчиняється особами з психічними аномаліями чи короткочасними розладами психічної діяльності в рамках осудності тощо. Як бачимо, йдеться про базові характеристики суб'єкта злочину.

Взаємодія юриспруденції і юридичної психології можлива у декількох варіантах:

1) теорія кримінального права залучає поняття психології в „готовому” вигляді, включаючи їх в текст відповідної правової норми і надаючи їм в такий спосіб нормативної форми. Такі поняття не повинні втрачати своєї психологічної основи і зберігають той смисл, який вони мають у психології (наприклад, особистість, усвідомлення, мотив, мета);

2) кримінально-правова практика використовує психологічні поняття, що мають елементарний психологічний зміст (наприклад, психічний стан, згадування, властивості особистості). Тут функції психології полягають у контролі за правильністю інтерпретації відомостей загальнодоступного характеру;

3) кримінально-правова практика використовує психологічні поняття, що потребують науково-практичного психологічного коментування (наприклад, визначення специфіки психологічної характеристики відповідних властивостей, станів, процесів стосовно до кримінально-релевантних ситуацій; розкриття змісту деяких специфічних для певних видів злочинів мотивів заходів при ризику);

4) кримінально-правова практика використовує психологічні поняття, що потребують розробки комплексної характеристики у вигляді багатоланкової конструкції (наприклад, поняття „ризик” включає систему дефініцій, а саме „здатність”, „усвідомлення”, „керування поведінкою”, „передбачення”), внаслідок чого відбувається збагачення понятійного апарату теорії кримінального права;

5) психологічні науково-практичні дослідження сприяють формулюванню значимих для правової оцінки понять (наприклад, „особлива жорстокість”, „безпомічний стан”, „уявна оборона”);

6) психологічні науково-практичні дослідження феноменів, що мають місце в системі правового опосередкування поведінки особистості (у межах юридичної психології), збагачують загальну теорію психології про діяльність і особистість, оскільки передбачають деталізоване дослідження механізмів поведінки, „недостатньо масштабних” для загальної психології як фундаментальної науки (наприклад, узагальнення ретроспективної оцінки емоційних станів при проведенні судово-психологічної експертизи дозволяє стверджувати про наявність „відстроченого” афекту або обмежену втрату вибірковості поведінки в екстремальній ситуації).

Запропонована схема взаємозв'язку кримінального права і психології носить, звичайно, умовний характер. Але вона дозволяє створити принципове уявлення про функціонування механізму взаємодії в цій сфері, не виключаючи й більш складних її форм. При цьому слід зазначити, що найбільш типовими є ситуації, коли проблему, що вимагає професійних

психологічних знань, висуває не теорія кримінального права і не законодавець, а слідча і судова практика.

Михайленко Р.В., доцент кафедри філософії права та юридичної логіки НАВС, кандидат філософських наук, доцент

УСУСПІЛЬНЕНА ВЛАСНІСТЬ ЯК ФОРМА СВОБОДИ

Свобода у марксизмі виступає як економічна незалежність. Матеріалізм будує філософсько - історичну концепцію, що розглядає історію людського суспільства з точки зору еволюції розподілу праці, еволюції різних її форм, усвідомлених як форми людського спілкування. Усуспільнена власність - найвищий пік цієї еволюції і свободи. Згідно Марксу, розподіл праці виступає як необхідний атрибут, в більше чи менше розгорнутій формі притаманний всім історичним формам праці. І в тій мірі, в якій він був притаманний відомим нам історичним формам праці, в тій же мірі, по Марксу, їм було притаманне і відчуження. Ця цілісність системи протистоїть людині в якості чужої і незалежної від них сили. Практично суб'єктом праці в історії виступало суспільство в цілому, і це знаходило своє вираження в тому, що форми людського спілкування, що базувалися на неусвідомлених людських зв'язках, завжди протиставлялися окремим індивідам як незалежним від них, до яких вони повинні були підлаштовуватися, зживатися з ними. У всіх випадках в якості продуктивної сили виступає перш за все сама людина, що буде суспільно з іншими відношення в міру розвитку своєї історично сформованої сутності, розгортанню якої заважають готові відношення склавшихся суспільств із формалізованими суспільними зв'язками. І до тих пір, поки в тій чи іншій сфері соціального життя складалась можливість або творити нові відношення, що відповідали потребі розвинутих індивідів, або розвивати старі відносини в тому ж напрямку, люди виступали